

6. Реслер М. В. Облік витрат та доходів операційної діяльності : монографія / М. В. Реслер. – Мукачево : Карпатська вежа, 2009. – 208 с.
7. Усач Б. Ф. Аудит : навч. посібник / Б. Ф. Усач. – 4-е вид. – К. : Знання, 2007. – 231 с.
8. Порядок проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами. Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2006 р. № 550 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-p>
9. Симоненко В. К. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) / В. К. Симоненко, О. І. Барановський, П. С. Петренко. – К. : Знання України, 2006. – 280 с.
10. Стефанюк І. Б. Необхідність і проблеми удосконалення системи державного фінансового контролю / І. Б. Стефанюк ; за заг. ред. І. С. Дребота. – Чернівці : Прут, 2003. – 188 с.
11. Чугунов І. Я. Концептуальні засади розвитку системи державного внутрішнього фінансового контролю України / І. Я. Чугунов, Ю. М. Футоранська // Наукові праці НДФІ. – 2010. – Вип. І(50). – С. 15–23.
12. Указ Президента України від 23.07.98 № 817/98 «Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/817/98>

УДК 336.226

Румянцева Г. І.

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація

У статті проаналізовано ефективність формування дохідної частини місцевого бюджету на прикладі м. Нововолинськ. Запропоновано пріоритетні напрями зміцнення місцевих бюджетів регіонів України.

Annotation

In the article efficiency of forming a profitable part of local budget is analyzed on an example of Novovolynsk. Priority directions of strengthening the local budgets in Ukrainian regions are proposed.

Постановка проблеми. Питання формування доходів місцевих бюджетів і виявлення резервів їх збільшення в умовах ринкової трансформації української економіки набувають все більшої актуальності з тієї причини, що доходи місцевих бюджетів є основою фінансової бази органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором регіонального розвитку. Наявність доходів місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування,

сприяє активізації господарської діяльності, дозволяє їм розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, нарощувати фінансовий потенціал регіону, виявляти та використовувати резерви фінансових ресурсів. Все це розширює можливості місцевих органів влади щодо більш повного задоволення потреб населення.

Проте, незважаючи на визнання того, що місцеві бюджети виступають головним інструментом реалізації регіональної політики та важливим інструментом макроекономічного регулювання, за допомогою якого перерозподіляється значна частка ВВП, дотепер система акумулювання надходжень до місцевих бюджетів продовжує характеризуватися низьким рівнем частки власних доходів.

Зазначене актуалізує проблематику формування доходів місцевих бюджетів та потребу у наукових дослідженнях цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування доходів місцевих бюджетів досліджуються в наукових працях, зокрема, таких вітчизняних науковців, як І. Луніна та О. Кириленко [1], Ц. Огонь [2], К. Павлюк [3] та ін.

Втім, більшість наукових праць орієнтована на виявлення загальних тенденцій формування місцевих бюджетів, на дослідження процесу розподілу бюджетних ресурсів між рівнями влади, а також на пошук шляхів вирішення проблем міжбюджетних відносин.

Сьогодні бракує наукових і практичних напрацювань щодо окреслення шляхів оптимізації формування доходів місцевих бюджетів, які б відповідали сучасним вимогам і задовольняли потреби суспільства.

Мета і завдання статті. Завданням статті є аналіз дохідної частини місцевих бюджетів, у тому числі бюджету м. Нововолинськ (Волинська область), з метою визначення пріоритетних напрямів зміцнення місцевих бюджетів України.

Вклад основного матеріалу. Місцеві бюджети виступають головним інструментом реалізації державної регіональної політики. Враховуючи той факт, що переважну більшість соціальних послуг населення отримує саме від органів місцевого самоврядування, частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України повинна бути суттєвою та постійно зростати. Паралельно повинна збільшуватися і частка місцевих бюджетів у ВВП держави. Зазначене є важливим фактором збільшення нормативів бюджетної забезпеченості у формуванні видаткової частини місцевих бюджетів і запорукою реального виконання повноважень місцевого самоврядування.

Але застосування формульного підходу для визначення обсягів міжбюджетних трансфертів, навіть попри всі позитивні аспекти такої методики, не дозволяє вирішити проблему фінансового забезпечення місцевого самоврядування, якщо нормативи бюджетної забезпеченості є явно недостатніми.

За результатами дослідження [4-7] нами було виявлено, що динаміка частки доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у загальній

сумі надходжень до бюджетної системи має стійку тенденцію до зниження (1998 р. – 45,7%, 2005 р. – 18,1%, 2012 р. – 22,63%), тобто вона скоротилась більш ніж удвічі (рисунок).

Рисунок. Динаміка частки доходів місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у доходах зведеного бюджету у 1998–2012 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [5-7].

Водночас рівень залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету щорічно зростає. Це підтверджується збільшенням частки трансфертів упродовж 2007–2012 рр. з 43,3 до 53,6% [7]. Зростання обсягів офіційних трансфертів можна пояснити фінансовою неспроможністю переважної більшості адміністративно-територіальних одиниць.

Проаналізуємо ефективність формування дохідної частини місцевого бюджету на прикладі м.Нововолинськ (Волинська область) за результатами виконання бюджету [8]. Характеризуючи фінансовий потенціал цього міста, слід передусім зазначити, що міський бюджет є дотаційним, оскільки за рахунок власних коштів формується лише 25,8% його доходів, а 74,2% – це міжбюджетні трансферти.

Друге місце за рівнем питомої ваги у структурі джерел надходжень до бюджету посідають податкові надходження. Їх частка у 2012 році склала 25,58%, а частка неподаткових надходжень – лише 0,21%.

Доходи від операцій з капіталом відіграють незначну роль у формуванні доходів місцевих бюджетів. Так, у 2010 р. їх частка у бюджеті м. Нововолинськ становила 0,00015%, 2011 р. – 0,00022%, а у 2012 р. – 0,00027%.

У структурі податкових надходжень найбільша частка припадає на податок з доходів фізичних осіб. У 2011 році вона становила 87,1%, у 2012 році – 86,96%. Другим за розміром частки джерелом податкових надходжень до бюджету м. Нововолинськ у 2012 році є плата за землю – 10,55%. Збір за провадження деяких

видів підприємницької діяльності займає третє місце у структурі податкових надходжень – 1,13%.

Хоча за своїм призначенням місцеві податки та збори повинні бути основним фінансовим ресурсом місцевих бюджетів, реально вони не виступають істотним джерелом доходів бюджету. Так, у 2011 році їх частка у бюджеті м. Нововолинськ склала 1,19%, а у 2012 році цей показник знизився до 1,17%. Вважаємо, що пояснити таку незначну частку місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів можна відсутністю об'єктивного механізму оподаткування (йдеться про бази оподаткування, ставки, чітко окреслені умови, які виключають можливість різного трактування тих чи інших категорій і понять, тощо).

Крім того, за результатами аналізу показників 2012 року ми з'ясували, що дохідна частина місцевого бюджету недовиконана на 4,3% через зниження на таку величину загального обсягу податкових надходжень. Останнє можна пояснити передусім падінням надходжень від податку з доходів фізичних осіб і плати за землю. До головних причин недовиконання планових показників за податковими надходженнями ми відносимо завищення Міністерством фінансів України показників доходів місцевого бюджету, що робить нереальним їх виконання.

Результати дослідження засвідчують, що органи місцевого самоврядування не мають дієвих механізмів для збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів. Вони позбавлені можливості реального впливу на базу оподаткування, ставки, правила адміністрування податків, які визначаються на центральному рівні.

Слід зазначити, що загалом існує резерв збільшення надходжень до місцевих бюджетів, пов'язаний із детінізацією економіки та легалізацією зарплати. Але реальних повноважень щодо мобілізації цих ресурсів органи місцевого самоврядування не мають.

Упродовж 2009–2012 років частка міжбюджетних трансфертів у доходах бюджету м. Нововолинськ зросла з 67 до 74,2%. При цьому у структурі трансфертів питома вага субвенцій більша за питому вагу дотацій (52 і 47% відповідно) [8]. Зростання частки міжбюджетних трансфертів протягом останніх років ще раз підкреслює обмеженість фінансової самостійності місцевих органів влади та їх неспроможність координувати процес соціально-економічного розвитку територій.

У контексті чинного Бюджетного кодексу України [9] важливою особливістю фінансової незалежності місцевого самоврядування залишається її відносний характер. Проте, на нашу думку, трансферти є економічно виправданими в умовах неспроможності органів влади різних рівнів забезпечити рівномірний рівень корисності місцевих суспільних благ і послуг, а через оподаткування досягти фіскальної еквівалентності, тобто привести у відповідність коло користувачів благами та послугами і тих, хто платить податки до бюджету відповідного рівня.

Досягнення фінансової незалежності дало би змогу підвищити ефективність

діяльності органів місцевого самоврядування з метою більш повного задоволення потреб і реалізації інтересів територіальних громад.

Висновки. Узагальнення практики та проблематики існуючої системи формування місцевих бюджетів України дозволяє зробити висновки про те, що для зміцнення їх дохідної частини необхідно:

- враховувати рівень податкових надходжень у розрахунку на одиницю виробленої в регіоні валової доданої вартості;

- передбачити чіткий розподіл компетенцій між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування, а також поступову децентралізацію державних фінансів, що повинно знайти своє відображення у чинному законодавстві;

- підвищити роль органів місцевого самоврядування та податкової служби у легалізації доходів місцевих підприємців з метою наповнення дохідної частини місцевих бюджетів податковими надходженнями;

- удосконалити порядок мобілізації доходів до місцевих бюджетів шляхом спрощення процедури сплати відповідних податків і зборів (зокрема, шляхом припинення практики щорічного перевідкриття органами Державної казначейської служби рахунків, призначених для зарахування бюджетних надходжень, і зменшення кількості таких рахунків);

- розширити перелік неподаткових платежів, які запроваджуються за рішенням місцевих рад, і дати органам місцевого самоврядування право регулювати їх розміри та встановлювати порядок їх справляння;

- удосконалити практику справляння податку на нерухомість, який є потенційним джерелом диверсифікації доходів місцевих бюджетів в Україні.

Хочемо наголосити, що ми торкнулися лише окремих аспектів проблеми формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Водночас потребують подальших наукових розвідок перспективні напрями диверсифікації дохідних джерел регіональних органів влади.

Література

1. Луніна І. О. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / [Луніна І. О., Кириленко О. П., Лучка А. В. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. – К, 2010. – 320 с.
2. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: теорія та практика: [монографія] / Ц. Г. Огонь. – К.: КНТЕУ, 2003. – 580 с.
3. Павлюк К. М. Формування доходів місцевих бюджетів / К. М. Павлюк // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 24–37.
4. Інформація про виконання місцевих бюджетів України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?q=доходи+місцевих+бюджетів+2012&oqom>

5. Зведений бюджет України у 1992–2011 роках (за даними Державного казначейства України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/fin/fin_ric/fin_u/2003.html
6. Інформація про стан виконання Зведеного бюджету України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=364385&cat_id=77440
7. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень-грудень 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Quarter%202012/!KV_I%D0%86_2012_Monitoring_ukr.pdf
8. Рішення Нововолинської міської ради Волинської області № 4/37 від 30.01.2013 року «Про підсумки виконання бюджету міста за 2012 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.novovolynskrada.gov.ua/download/pish_rady/2010/4/34.30.01.2013.htm
9. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2456-17>

УДК 336.226

Свердан М. М.

**ФІСКАЛЬНА МОДЕРНІЗАЦІЯ: ПОДАТОК НА БАГАТСТВО ЯК
АЛЬТЕРНАТИВНА ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОПОДАТКУВАННЯ
ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Анотація

У статті досліджено зміст і характер оподаткування приватної власності. Представлено механізм майнового оподаткування. Визначено сутність та специфіку, передумови запровадження та особливості функціонування податку на багатство.

Annotation

The content and nature of the taxation of private property are investigated in the article. The mechanism of property taxation is represented. The essence and specificity, prerequisites implementation and operation features of the wealth tax are determined.

Постановка проблеми. Сучасні масштаби й орієнтири податкової практики в країнах з розвинутою ринковою економікою є динамічними, розгалуженими та всебічними. Досвід податкових трансформацій засвідчує їх доцільність та ефективність. Хоча податкові системи таких країн є доволі усталеними, новації у сфері оподаткування також вже є звичним явищем, що сприяє їх безперервному удосконаленню й підвищенню суспільної ефективності. Різносторонність податкових реформ дозволяє робити більш чіткі акценти в оподаткуванні. А набутий досвід податкової практики є корисним для країн, в яких відсутні тривалі традиції